

الگوی نمایش نقش امنیت آفرین شهیدان محور مقاومت در رسانه ملی

حسین محمدی سیرت *

محمود ترابی اقدم **

پذیرش نهایی: ۹۶/۴/۱۴

دریافت مقاله: ۹۶/۷/۲۶

چکیده

حضور رزمندگان و شهدای ایرانی در جریان پدافندی و آفندی علیه استکبار، برای تأمین امنیت فرهنگی، سیاسی و اقتصادی قابل مذاقه و نیازمند تنویر افکار عمومی است که برای این موضوع، رسانه ملی نقش کانونی دارد. ارائه الگویی کاربردی برای ترسیم نقش امنیت آفرین مبارزان خارج از وطن در رسانه، هدف اصلی این تحقیق است. برای این منظور در کنار روش توصیفی - تحلیلی با کاربست مصاحبه عمیق با دوازده صاحب نظر در حوزه رسانه، سیاست و امنیت سه بعد و دوازده مؤلفه بر اساس ظرفیت رسانه در نمایش امنیت آفرینی شهیدان، مشخص، و صورت بندی شد که عبارت است از: مدیریت ادراک: مشروعیت بخشی، وحدت آفرینی، مادیت زدایی، بازتولید زبان مقاومت اسلامی، بازدارندگی، جامعیت بخشی، غیرت سازی. دیریت احساس: قداست بخشی به شهیدان، همدلی آفرینی، اسطوره سازی. مدیریت ادراک و احساس: برچسب گذاری جهانشمول، درونی و نهادینه کردن.

کلیدواژه ها: امنیت آفرینی، محیط امنیتی، رسانه ملی، شهید، محور مقاومت.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

hmsirat81@gmail.com

* عضو هیأت علمی دانشگاه جامع امام حسین(ع)

** کارشناسی ارشد نویسندگی رادیو و پژوهشگر واحد پژوهش های کاربردی برون مرزی صدا و سیما

iranmtorabia@gmail.com

مقدمه

کشورها، دولت‌ها و گروه‌های مختلف امت اسلامی با تأسی از گفتمان استکبارستیز و عدالت‌خواه انقلاب اسلامی، جریان مقاومت منطقه غرب آسیا علیه توسعه‌طلبی جریان سلطه و متحدان منطقه‌ای آن را تشکیل می‌دهند. بناچار در حمایت‌های لجستیکی، اطلاعاتی و نظامی ایران از جریان‌های اسلامی و مقاومت‌های مردمی در منطقه، بعضی از مستشاران نظامی و مجاهدان به فیض شهادت نائل می‌آیند. مقام معظم رهبری در این زمینه می‌فرماید: «این موضوع از ماجراهای عجیب و شگفتی‌های تاریخ است که جوانانی از ایران و کشورهای دیگر با ایمان و انگیزه قوی از همسر جوان و کودک خردسال و زندگی راحت خود می‌گذرند و در یک کشور غریب در راه خدا مجاهدت می‌کنند و در این مسیر به شهادت می‌رسند»^۱.

بازیگران جریان رقیب می‌کوشند که جایگاه تعیین‌کننده ایران را در جریان مقاومت تضعیف کنند تا بدین وسیله دامنه ابعاد این جریان را محدود سازند. نقطه ثقل عملیات روانی آنان، تبلیغات معکوس علیه حضور مجاهدان ایرانی در کشورهای نظیر سوریه است. رسانه‌های جریان سلطه به دنبال ایجاد تصویری سیاه و غیر واقعی از مجاهدان ایرانی در منطقه هستند تا حضور ایران را در منطقه با منافع و امنیت ایران بی‌ارتباط بازنمایی کنند.

رسانه ملی به عنوان مهمترین قرارگاه خط مقدم جنگ نرم، مأموریت دارد نقش و جایگاه رزمندگان و بویژه شهیدان ایرانی محور مقاومت را در امنیت‌آفرینی برای افکار عمومی روشن کند تا ضمن ادای دین به ایثار آنان با سمت‌بخشی به افکار کنشگران اجتماعی و سیاسی، اعتبار مضاعف به این موضوع در سطوح و لایه‌های مختلف جامعه ایجاد کند. نداشتن سازوکار بازنمایی خاص و هدفمند برای این موضوع، موجب ایجاد فضا برای رسانه‌های رقیب به منظور پیشبرد اهداف مغرضانه و تضعیف جایگاه محور مقاومت و شهیدان محور مقاومت بین اذهان عمومی است.

با این توضیحات، پرسش اصلی تحقیق را می‌توان این‌گونه بیان کرد: "برای بازتاب نقش شهیدان ایرانی محور مقاومت در امنیت‌آفرینی، چه الگوی رسانه‌ای و کاربردی می‌توان ارائه کرد؟ به عبارتی دیگر رسانه ملی در بازتاب و تصویرسازی این موضوع خطیر چه ظرفیتهایی دارد؟ چه

۱ - بیانات در دیدار «خانواده‌های شهیدان هفتم تیر و جمعی از خانواده‌های شهیدان مدافع حرم با رهبر انقلاب» در تاریخ

رویکردها و ساز و کارهایی باید در پیش گیرد و بر چه ابعاد و مؤلفه‌هایی و به چه صورت باید تمرکز بیشتری کند؟

۱- چارچوب مفهومی

محور مقاومت (اسلامی): امروز محور مقاومت در غرب آسیا، مجموعه‌ای از کشورها و گروه‌های مختلف امت اسلامی است که به بیرون راندن متجاوزان از بلاد اسلامی، شکست دادن مستبدان و احقاق حقوق مستضعفان همت گمارده‌اند. آنها برای حفاظت از کیان نظام اسلامی و تأمین مصالح، منافع و امنیت جمعی گام بر می‌دارند. این محور شامل اعضای مانند ایران، دولت و ارتش سوریه و عراق و نیروهای مردمی این دو کشور، حزب‌الله لبنان، انقلابیون افغانستان و پاکستان، جریانهای مقاومت مردمی یمن و بحرین است.

امنیت و ابعاد آن: در مطالعات نظری، مفهوم امنیت سیال و نسبی است؛ اما از دیدگاه کاربردی می‌توان آن را «کاهش تهدیدها برای حفاظت از ارزشهای ضروری» (4: 2008, willams) دانست. از دید ماهیتی امنیت دو بعد عینی و ذهنی دارد. در بعد عینی امنیت به معنای نبود تهدید برای ارزشهای کسب شده و در بعد ذهنی بر عدم هراس از این استوار است که آن ارزشها مورد حمله قرار بگیرد (ماندل، ۱۳۷۷: ۷۶).

از دید موضوعی، امنیت انواع مختلفی از جمله سیاسی، فرهنگی و اقتصادی دارد. امنیت سیاسی ناظر بر ثبات سازمانی دولتها، سامانه‌های حکومتی و ایدئولوژی‌هایی است که به آنها مشروعیت می‌بخشد (بوزان، ۱۳۷۸: ۳۴). امنیت فرهنگی شامل تداوم الگوهای سنتی زبان، فرهنگ، پیوستگی، هویت و آداب و رسوم دینی و ملی با اجازه دادن به تغییرات قابل قبول است (Forrest, 2004: 2). امنیت اقتصادی به امنیت دسترسی به فرصتهای اقتصادی در بازارها و منابعی مانند سرمایه انسانی، سرمایه مالی، انرژی، آب، فناوری و آموزش اشاره دارد (16: 2008, Tsereteli).

امنیت در جمهوری اسلامی مفهومی بسط محور و جهانی (در مقابل تهدید محور) است؛ چرا که امنیت جمهوری اسلامی ایران با صرف حضور و استقرار اسلام مکتبی در مرزهای ایران تأمین نمی‌شود و به گسترش آن به حوزه فراملی منوط است. علت این است که امنیت اسلام و مسلمانان در ایران به امنیت اسلام و مسلمانان در دیگر نقاط جهان وابسته است و بی‌توجهی به امور دیگر

مسلمانان و تلاش نکردن برای گسترش اسلام در ابعاد جهانی به منزله مخدوش کردن اسلام به مثابه مکتب است (پورسعید، ۱۳۹۳: ۱۵۲ - ۱۵۱). بر این اساس، جمهوری اسلامی ایران برای تعقیب منافع امنیتی خود و امت اسلامی در جبهه مقاومت علیه سلطه‌جویی و ظلم حضور دارد.

بازنمایی و بازتاب رسانه‌ای: بازنمایی را باید ساخت رسانه‌ای و زبانی واقعیت دانست. بر اساس رویکرد بازتابی^۱ (انعکاسی) نظریه بازنمایی^۲، چنین تصور می‌شود که معنا در شیء، شخص، فکر یا رویداد در جهان واقعی وجود دارد و رسانه همانند آینه‌ای عمل می‌کند تا معنای واقعی را به همان‌گونه بازتاب دهد که در جهان وجود دارد (هال، ۲۰۰۳: ۲۴). رویکرد بازتاب برای بررسی میزان انطباق محتوای پیامهای رسانه‌ای با آنچه در واقعیت می‌گذرد، مناسب به نظر می‌رسد؛ زیرا بر اساس آن، آنچه رسانه‌ها نمایش می‌دهند، بازتابی از وضعیت اجتماعی (آزاد ارمکی و همکاران، ۱۳۹۲: ۸۵)، سیاسی و امنیتی است.

۲ - چارچوب نظری

۱ - ۲ - بازتاب رسانه‌ای و امنیت

مهمترین نیاز هر جامعه، خواه طایفه یا قومی کوچک یا یک کشور را باید تأمین امنیت آن جامعه و افراد دانست (روشندل، ۱۳۷۴: ۳). از گذشته‌های دور تاکنون، کار ویژه اصلی، اولیه و یا حداقل دولت، تأمین امنیت جان مردم از خطرهای داخلی و خارجی و نهادینه کردن امنیت جمعی بوده است (اخوان کاظمی، ۱۳۸۵: ۱۷).

امروز رسانه‌ها نقش بی‌بدیلی در تأمین امنیت و استواری آن ایفا می‌کنند. رسانه‌ها از طریق بازتاب پدیده‌ها و جریان‌های سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی می‌توانند موجب امنیت‌بخشی به جامعه شوند. البته نهاد رسانه‌ای، نمی‌تواند واقعیت را بی‌کم و کاست نمایش دهد؛ بلکه از طریق سازوکارهای رسانه‌ای مانند برجسته‌سازی، چارچوب‌سازی، انگاره‌سازی، طبیعی‌سازی، قهرمان‌سازی و برجسته‌سازی به شکل‌دهی و مدیریت افکار عمومی درباره پدیده‌های خاص می‌پردازد.

منظور از برجسته‌سازی این است که رسانه‌ها بویژه در اخبار و گزارش‌های خبری و برنامه‌های

1 - Reflection

2 - Representation

مستند، این قدرت را دارند که توجه عموم را به مجموعه‌ای از مسائل و موضوعات معین و محدود معطوف سازند (سولیوان^۱ و همکاران، ۱۳۸۵: ۲۶). رسانه پس از برجسته‌سازی و اولویت‌دهی به موضوعی، آن را در چارچوبهای مشخصی به مخاطبان ارائه می‌کند. چارچوبها، ساختارهای شناختی اساسی و بنیادی است که چگونگی ارائه و ادراک واقعیت را تعیین و به فرد کمک می‌کند تا بتواند دنیای اطراف خود را تفسیر کند (مهدی‌زاده، ۱۳۹۱: ۸۱).

عنصر اصلی در انعکاس معنادار جریانی، تصویرسازی و انگاره‌سازی است. انگاره‌سازی شیوه و کلید کارگشای معنی‌سازی در جهان خبر (شعار غفاری، ۱۳۷۳: ۲۰) و به طور کلی در جهان رسانه است. انگاره‌سازی با ایجاد طرحواره و تصاویر در اذهان مخاطبان بر قضاوت آنان در زمینه جریانهای جامعه پرتوافکنی می‌کند.

برچسب‌زنی در رسانه، موضع رسانه را درباره پدیده یا جریانی مشخص می‌کند. این برچسبها از طرفی در واقعیات و از طرفی بسته به نگرش رسانه به آن پدیده ریشه دارد. رسانه برای باورپذیر کردن مواضع و تصاویر خود به طبیعی‌سازی روی می‌آورد و برای ماندگاری و تأثیرگذاری بیشتر هر جریان در روایت‌های خود از رهبران و افراد شاخص آن جریان، اسطوره‌سازی یا قهرمان‌سازی می‌کند.

رسانه‌ها با نشان دادن چپستی و چرایی هر جریانی، موجب مشروعیت‌بخشی به آن جریان و افزایش میزان اعتماد عمومی و همبستگی می‌شوند. زمانی که مردم باور کنند این جریانها در راستای تهدیدزدایی از جامعه است، احساس امنیت می‌کنند. تهدیدزدایی در ابعاد مختلف سیاسی، اقتصادی و فرهنگی عینیت می‌یابد.

قدرت و امنیت همزاد است. قدرت بیشتر امنیت بیشتر می‌آورد. حال اگر رسانه بتواند در جنگ و منازعه بین دو طیف از طریق فراگرد ارتباطی قدرت یکی را بر دیگری برتری دهد، حامیان آن طیف احساس امنیت بیشتری می‌کنند و پیروان طیف مقابل، دچار تزلزل در حس امنیت می‌شوند.

رسانه علاوه بر اینکه از طریق ایجابی می‌تواند امنیت‌آفرینی کند، می‌تواند از بعد سلبی نیز به این کار همت گمارد. بعد ایجابی بر بازتاب رسانه‌ای دیدگاه خود دستگاه رسانه ناظر است و بعد سلبی بر تعدیل و خنثی‌سازی دیدگاه رسانه‌های رقیب ناظر است. رسانه‌ها با زدودن ابهامات از هر پدیده موجب روشنگری اذهان عمومی می‌شوند. سکوت آنان فضای جامعه را تاریک می‌کند. در

تاریک‌نای رسانه وجود شایعه به عنوان معرفتی کاذب، زمینه‌ساز زوال و فروپاشی امنیت و آرامش ذهنی و روحی خواهد بود (بیابانی، ۱۳۸۴: ۳۵). رسانه‌ها در این باره با پاسخگویی به تبلیغات سیاه و هجمه‌های رسانه‌های دشمن درصدد خنثی‌سازی آنها بر می‌آیند.

طبیعتاً نقش رسانه‌ها در مورد پدیده‌های فرامرزی به مانند محور مقاومت بیشتر است؛ چرا که مخاطبان با آن پدیده تماس ندارند و بیشتر با واسطه رسانه آن را درک و فهم می‌کنند. محور مقاومت واجد ابعاد و نظام معنایی و نشانه‌ای خاص خود است. مخاطبان از طریق این معانی و نشانه‌ها با آن ارتباط برقرار، و آن را درک می‌کنند. تولید کننده این معانی و نشانه‌ها، رسانه‌ها هستند. نشانه‌هایی که از یک سو در واقعیات ریشه دارد و از سوی دیگر منعکس کننده گفتمان حاکم بر دستگاه رسانه است.

۲-۲-۲- ابعاد امنیتی محور مقاومت

امنیت آفرینی محور مقاومت برای ایران و امت اسلامی در سه بعد فرهنگی، سیاسی و اقتصادی قابل مذاقه است.

۱-۲-۲- امنیت فرهنگی

امنیت فرهنگی از طریق مراقبتهای فعال فرهنگ و ارتقای شرایط لازم رشد و توسعه سازگاریهای آن به دست می‌آید (Forrest, 2004: 3). کار ویژه اصلی امنیت فرهنگی، حفاظت و پاسداری از عناصر و مؤلفه‌های فرهنگی (ارزشها، هویت و...) در برابر تهدیدات فرهنگی است (خزائی، ۱۳۸۸: ۲۱).

فرهنگ ایرانی در اثر همزیستی طولانی با اسلام، پیوند ناگسستنی با ارزشها و باورهای دینی پیدا کرده است. انقلاب اسلامی این پیوند را عمیقتر نیز کرده است. صیانت از فرهنگ اسلامی موجب استحکام فرهنگ ایرانی و آداب و رسوم خاص آن نیز می‌شود. در ادامه دلایل عقیدتی - فرهنگی حضور ایران در محور مقاومت بیان می‌شود. این موارد به نوبه خود موجب امنیت‌بخشی به جمهوری اسلامی ایران به مثابه نظام اسلامی می‌شود.

الف) حمایت از جبهه حق علیه باطل

در جهان‌بینی اسلامی، که جهان‌بینی توحیدی است، معادلات و روابط مختلف بین افراد، گروه‌ها و کشورها بر مبنای حق و باطل شکل می‌گیرد. قرآن، جریان هستی را بر اساس حق می‌داند و حق را اصیل معرفی می‌کند. باطل نمایشی است که جرقه‌ای می‌زند؛ خاموش می‌شود و از بین

می‌رود. باطل از دید سطحی و حسی، نه دید تحلیلی و تعلق، حرکت و جولان دارد (مطهری، ۱۳۸۰). داعش نمود این حرکت سطحی و جولان بود.

شهید مطهری با تفسیر آیه ۱۷ سوره رعد، استدلال می‌کند که در تاریخ، جریان باطل (به تعبیر قرآنی کف روی آب) از جریان حق (به تعبیر قرآنی آب پاک و خالص) نیرو می‌گیرد؛ به عبارتی باطل از حق تغذیه می‌کند؛ همان گونه که انگل از بدن و خون انسان تغذیه می‌کند (مطهری، ۱۳۸۰: ۴۷ - ۴۴). حضرت علی(ع) نیز در خطبه ۱۹۴ نهج‌البلاغه می‌فرماید: «برای هر حقی باطلی نیز قرار داده‌اند».

در هر جامعه‌ای رسانه‌ها و رهبران افکار عمومی رسالت روشنگری درباره قوت گرفتن جریان باطل از جریان حق را بر عهده دارند. جریان باطل از جریان حق، علیه جریان حق استفاده می‌کند و این امر موجب تعویق پیروزی نهایی جریان حق می‌شود. اتفاقی که امروز نیز در منطقه می‌افتد همانند این موضوع است. نظام سلطه (جریان باطل) با استفاده از ذخایر سرزمینی و نیروی انسانی کشورهای اسلامی (ذخایر جریان حق) برای غلبه بر حق (امت اسلامی) تلاش می‌کند. به همین دلیل به اتحاد جریان مقاومت نیاز است.

ب) تحکیم وحدت میان امت اسلامی

وحدت اسلامی و در پی آن، تشکیل امت اسلامی از اهداف فراملی و اصلی انقلاب اسلامی است. امام خمینی(ره) با رویکرد فقهی می‌فرماید: «اسلام آمده است تا تمام ملل دنیا را، عرب را و عجم را، ترک را و فارس را، همه را با هم متحد کند و یک امت بزرگ به نام امت اسلامی در دنیا برقرار کند» (امام خمینی(ره)، ۱۳۸۶، ج ۱۳: ۴۴۳). انگیزه‌ها و علایق فراوانی را برای پیگیری وحدت اسلامی در سیاست خارجی ایران پس از انقلاب می‌توان برشمرد: نخست، تأمین امنیت ملی از طریق ایجاد نظم استوار بر همگرایی و اتحاد سیاسی. دوم، استفاده از راهبرد اتحاد و ائتلاف برای افزایش قدرت ملی از طریق موازنه‌سازی برون‌گرا در برابر تهدیدات امنیتی علیه جمهوری اسلامی ایران. از دیدگاه سیاسی، سومین انگیزه و هدف اتحاد و وحدت جهان اسلام، ایجاد بلوک و قطب قدرت اسلامی در نظام بین‌الملل است که مستقل از قطبهای دیگر، منافع جهان اسلام را تأمین می‌کند. چهارم، اتحاد و وحدت جهان اسلام از نظر اقتصادی نیز می‌تواند منافع مشترک ایران و دیگر کشورهای اسلامی را تأمین کند (دهقانی فیروزآبادی، ۱۳۸۹: ۱۲۵). محور مقاومت هویت دینی را ملاک قرار می‌دهد و موجب تقویت همگرایی اسلامی و استحکام امنیت فرهنگی بازیگران

آن می‌شود.

ج) کمک به استمرار بیداری اسلامی و افزایش مبارزات رهایی بخش حضور فرهنگی ایران در محور مقاومت موجب الهام‌بخشی به بازیگران آن بر اساس گفتمان انقلاب اسلامی می‌شود. محور مقاومت با حمایت از خیزش‌های مردمی و تشکیل حکومت‌های مبتنی بر مردم سالاری دینی در منطقه در استمرار بیداری اسلامی و تقویت محیط امنیتی ایران نقش بسیار مؤثری ایفا می‌کند. شلو بروم، نویسنده صهیونیستی در این زمینه می‌گوید: «با آغاز بهار عربی (بیداری اسلامی) محور مقاومت در اوج محبوبیت قرار گرفت و محور «اعتدال و میانه‌روی» (ارتجاع عرب) قدرتش رو به افول گرایید» (Brom, 2012: 87 - 103).

د) تقویت گفتمان تمدن اسلامی در مقابل گفتمان تمدن مادی شکل‌گیری محور مقاومت اسلامی و شبکه‌ای از ملت‌های مسلمان معترض در غرب آسیا، سبب تقویت جایگاه گفتمان استکبارستیز اسلام در برابر گفتمان مادی و توسعه‌طلب غرب در این منطقه حساس شده است. محور مقاومت عرصه تقابل ارزش‌ها است. یک سوی آن، ارزش‌های اسلامی و سوی دیگر آن ارزش‌های سکولار است. ارزش‌های محور مقاومت، حاکمیت عدالت، عقلانیت و دین است؛ ارزش‌هایی که موجب صلح و امنیت پایدار است.

ه) حفاظت از اماکن اسلامی

کشورهای محور مقاومت علاوه بر اینکه محل تنازع جبهه حق و باطل در منطقه شده‌اند، خودشان از لحاظ قداست سرزمینی نیز حائز اهمیت ویژه‌ای هستند. زیارتگاه‌ها و اماکن مقدس بسیار مهمی در شهرهای دمشق، قدس شریف، کربلا، نجف، بغداد، کاظمین، سامرا، مشهد، قم و... وجود دارد که نمادهای فرهنگی و هویتی جهان اسلام به شمار می‌رود. رزمندگان محور مقاومت، حفاظت و حراست آنها را بر عهده دارند.

پیگیری این موارد از سوی ایران در محور مقاومت، ضریب امنیت فرهنگی در جمهوری اسلامی را در داخل مرزها، محیط منطقه‌ای و محیط فرامنطقه‌ای ارتقا می‌بخشد. در داخل مرزها موجب مصونیت بخشی و قوام به فرهنگ عمومی می‌شود؛ در محیط منطقه‌ای با الهام‌بخشی به جمعیت‌های انقلابی موجب همسویی فرهنگی می‌شود و لایه‌های امنیتی فرهنگی ایجاد می‌کند؛ در محیط فرامنطقه‌ای نیز با نمایش گسترش‌پذیری فرهنگ دینی موجب نوعی بازدارندگی نرم (در مقابل بازدارندگی سخت که از طریق نظامی به دست می‌آید) برای نفوذ و تهاجم فرهنگی به ایران

می‌شود.

۲-۲-۲- امنیت سیاسی

همه عوامل و زمینه‌هایی که بتواند هویت ملی و ایدئولوژی سازمان دهنده حکومت را تضعیف کند در تحلیل امنیت سیاسی اهمیت پیدا می‌کند (بوزان، ۱۳۷۸: ۱۴۳). بخش مهمی از امنیت سیاسی، تأمین آرامش وطمأنینه لازم توسط حاکمیت هر کشور برای شهروندان قلمرو خویش از راه مقابله با تهدیدات مختلف خارجی است (رهبر و سوری، ۱۳۹۵: ۱۱۱). محور مقاومت به دلایل ذیل موجب تقویت امنیت سیاسی جمهوری اسلامی به عنوان جزئی از پیکره امت اسلامی می‌شود:

الف) تقویت امنیت محیط منطقه‌ای ایران و افزایش امنیت ملی

ظرفیتهای ژئوپلیتیکی ایران، امنیت ملی آن را بشدت تحت تأثیر محیط منطقه‌ای غرب آسیا قرار داده است. پس از انقلاب اسلامی، شکل‌گیری ائتلافی از کشورهای سنی نشین حاشیه خلیج فارس به زعامت عربستان سعودی بناچار ایران را به تقابل جویی در چارچوب محور مقاومت وادار کرد. عملکرد امنیتی ایران در تحولات ناشی از بیداری اسلامی، حمایت از گروه‌های شیعی در یمن و بحرین و هم‌چنین حضور فعالانه در عراق و سوریه را می‌توان تلاشی برای حفظ و افزایش قدرت مجموعه امنیتی محور مقاومت و در واقع تأمین امنیت ملی ایران دانست (آدمی و کشاورز مقدم، ۱۳۹۴: ۱).

مجموعه امنیتی محور مقاومت به ارتباط امنیتی اعضای آن با یکدیگر اشاره دارد به طوری که تضعیف امنیت هر عضو، امنیت اعضای دیگر را نیز به خطر می‌اندازد. نتیجه درگیری و جنگ و بی‌ثباتی در عراق (و سوریه) هر چه باشد، مستقیماً با امنیت ملی ایران و توان منطقه‌ای ایران برای رسیدن به اهداف مد نظرش در ارتباط است. بنابر همین علت است که ایران به رغم فشار جامعه بین‌المللی، خواهان پایداری رژیم شیعی عراق و هم‌چنین نظام قانونی بشار اسد است (Bartell & Gray, 2012: 137).

بنابراین تأمین امنیت ملی و مرزی ایران به معنای حفظ استقلال و تمامیت ارضی در گرو حضور فعال و سازنده ایران در منطقه و محیط امنیتی خود است که محور مقاومت این فرصت را فراهم کرده است تا مرزهای امنیتی خود را گسترش دهد و با تعقیب منافع امنیتی کشورهای همسوی خود در منطقه، ضریب امنیت سیاسی خود را نیز افزایش دهد. در واقع، اسقاط نظام سیاسی سوریه یا نفوذ در ساختار سیاسی هر یک از اضلاع نظام محور مقاومت، موجب پیشروی جبهه مخالف و

حرکت آن به سمت ایران خواهد بود. رسیدن نیروهای این جبهه به مرزهای ایران موجب قدرت‌گیری مضاعف آن از طریق حمایت‌های دیگر رقبا و دشمنان ایران خواهد شد. این موضوع نیز حراست از مرزهای ایران را برای جمهوری اسلامی به غایت دشوار خواهد کرد. امنیت داخل ایران نیز با تأثیر از محیط پیرامونی دچار تلاطم خواهد شد.

ب) تقویت جایگاه ژئوپلیتیک و ژئواستراتژیک اعضای محور مقاومت

عامل اصلی و موتور محرک و قلب غرب آسیا، چه از نظر جغرافیایی و چه از لحاظ مفهومی و ژئوپلیتیک، مناطق تحت تسلط جمعیت‌های شیعه است (Black, 2007). علاوه بر کشورها و جمعیت‌های شیعه، کشورها و گروه‌های غیر شیعی محور مقاومت در کشورهایی نظیر سوریه، لبنان، فلسطین و یمن نیز جایگاه ممتازی از نظر جغرافیایی دارند. بنابراین محور مقاومت موجب تقویت پیوستگی سرزمینی بین شیعیان ایران، عراق، جمهوری آذربایجان و بحرین و هم‌چنین ارتباط مستحکم‌تر با انقلابیون افغانستان، پاکستان، لبنان، یمن، فلسطین، سوریه و کشورهای دیگر، و موجب هم‌افزایی جایگاه ژئوپلیتیک و ژئواستراتژیک آنها شده است.

ج) مقابله با جریان‌های تکفیری

با توجه به احتمال تبدیل شدن مقاومت اسلامی به گفتمان فراگیر منطقه‌ای، جریان تکفیری بویژه داعش به مثابه پاد بیداری اسلامی در بخش‌های حساسی از ژئوپلیتیک محور مقاومت فعال شد. به این دلیل، داعش در عمق قلمرو خاک عراق و بخش‌هایی از سوریه شکل گرفت. با سرایت هدفمند جریان تکفیری به محیط امنیتی جمهوری اسلامی به مثابه ام‌القرای جبهه مقاومت، تلاش می‌شود از گسترش محور مقاومت جلوگیری، و به اسرائیل مصونیت بخشیده شود (پورحسن، ۱۳۹۱). از این رو، طرح نزدیک نشدن گروه‌های تروریستی - تکفیری مانند داعش به مرزهای سرزمینی ایران، این کشور را وادار می‌کند تا با هدایت جریان مقاومت، گروه‌های تروریستی - تکفیری را در لایه‌های امنیتی و دور از مرزهای خود مهار و حذف کند.

د) جلوگیری از تغییر موازنه قدرت در منطقه

دگرگونی عمده در منطقه، که شامل قدرت‌یابی شیعیان عراق و پیروزی‌های حزب‌الله لبنان و انقلاب ملت‌های منطقه علیه رژیم‌های دیکتاتور بود، همگی به ضرر جایگاه منطقه‌ای و حتی امنیت رژیم صهیونیستی، عربستان سعودی و دیگر متحدان امریکا و غرب تمام شده است. به همین دلیل محور عبری - عربی - غربی - ترکی به دنبال تضعیف جبهه مقاومت اسلامی و ممانعت از گسترش

آن است. بنابراین حمایت ایران از محور مقاومت و تقویت آن باعث تضعیف رقیبان منطقه‌ای خود در ابعاد مختلف می‌شود. ایران با گسترش ژئوپلیتیکی خود در منطقه، موازنه قدرت را به نفع جریان مقاومت حفظ می‌کند.

ها) جلوگیری از تجزیه غرب آسیا

طرح صهیونیستی - امریکایی تجزیه و تفکیک جهان اسلام و عرب، که از آن به عنوان «طرح خاورمیانه بزرگ» نیز یاد می‌شود، شامل کشورهای شمال آفریقا، کشورهای شبه جزیره عربستان و خلیج فارس، پاکستان، افغانستان، ایران، ترکیه، عراق، سوریه، لبنان، فلسطین و اردن است (جمعه‌ای، ۱۳۸۸). در این میان، محور مقاومت سیاستی کلان از سوی جمهوری اسلامی ایران برای گرفتن ابتکار عمل از دست امریکا و رژیم صهیونیستی از طریق تعریف منطقه‌گرایی و بلوک امنیتی برای خود و دیگر کشورهای اسلامی همسو است. جبهه مقاومت می‌تواند با ایجاد بلوکی اسلامی و افزایش ضریب امنیتی خود تکیه‌گاهی مطمئن برای ناکامی دشمنان در پیشبرد طرح تجزیه غرب آسیا باشد.

و) کنترل و تضعیف رژیم صهیونیستی

محور مقاومت، قدرت بازیگری رژیم صهیونیستی را از آن گرفته و از طریق سوریه، حماس، جهاد اسلامی و حزب الله لبنان آن را در تنگنا قرار داده است. در صورت از بین رفتن ناآرامیهای عراق و سوریه و تقویت جایگاه مسلمانان در منطقه، که در گرو حمایت ایران از آنان است، رژیم صهیونیستی در عرصه منطقه‌ای منفعل‌تر می‌شود و امنیت سیاسی جمهوری اسلامی ایران افزایش می‌یابد.

تعقیب این موارد در حیطه امنیت آفرینی سیاسی محور مقاومت، منافع امنیتی ایران در منطقه و در پی آن در داخل‌های مرزهایش را تأمین می‌کند.

۳- ۲- ۲- امنیت اقتصادی

اقتصاد از این رو در مباحث امنیتی حائز اهمیت است که موفقیت قدرت ملی مبتنی بر ظرفیت هر حکومت برای خلق کردن و استمرار بخشیدن به اقتصاد کارآمد و رشد اقتصادی پایدار است. امنیت اقتصادی مبتنی بر دسترسی به منابع مختلف از جمله منابع مالی و بازارها (عرصه عرضه و تقاضا) است که این موارد برای پشتیبانی از ثروت و قدرت در سطوح مختلف حکومت لازم است (Andruseac, 2014: 234). امنیت اقتصادی، محفوظ داشتن منابع و فعالیتهای اقتصادی ملت

از جریانهای ویران کننده بیرونی است به گونه‌ای که محیط و بسترهای لازم تأمین منافع اقتصادی و پیشبرد آن فراهم شود.

محور مقاومت به سه علت در تأمین امنیت اقتصادی بازیگران آن سودمند است:

الف) هم‌افزایی توان اقتصادی اعضای محور مقاومت

محور مقاومت عرصه تجلی ظرفیتهای اقتصادی جهان اسلام و در حال حاضر بویژه شیعیان است؛ چرا که ظرفیت جغرافیایی مسلمانان یعنی پیوستگی جغرافیایی، تسلط بر منابع بزرگ انرژی در منطقه خلیج فارس و تسلط بر موقعیت‌های راهبردی را از طریق هم‌افزایی از حالت بالقوه به بالفعل تبدیل می‌کند و موجب شکوفایی چند جانبه آنها می‌شود. این موضوع، جوامع آنان را از بازار مصرف صرف برای محصولات غربی به بازار تولید و مصرف برای دیگر ملتهای مسلمان و کشورهای اسلامی تبدیل می‌کند.

ب) انطباق ژئوکالچر و ژئو اکونومی سکونتگاه‌های مسلمانان (بویژه شیعیان)

پراکنش جغرافیایی تشیع در محدوده جغرافیایی خاص سبب شکل‌گیری واحد ژئوکالچر در قلب غرب آسیا شده است. این گستره ژئوکالچر و گفتمان شیعی منطبق بر سرزمین انرژی غرب آسیا و حوزه دریای خزر است (متقی و رشیدی، ۱۳۹۲: ۲ و ۱). تمام مناطق شیعه‌نشین خلیج فارس از موقعیت ژئو اکونومیک قابل ملاحظه‌ای برخوردار هستند. نکته قابل توجه این است که در بیشتر این کشورها، شیعیان در امتداد یک خط ساحلی، مرزهای آبی منطقه خلیج فارس را در اختیار دارند. از طرفی مهمترین منابع نفت و گاز در مجاورت این خط ساحلی قرار گرفته‌اند. علاوه بر حساسیت موقعیت مکانی شیعیان از لحاظ تسلط بر منابع انرژی منطقه در بیشتر این کشورها نیروی کار مشغول در صنایع نفت و گاز از شیعیان بومی هستند و نقش فراوانی در فعالیت و حفظ امنیت این صنایع بر عهده دارند (متقی‌زاده، ۱۳۸۴).

ج) داشتن ژئوپلیتیک خاص برای تأمین امنیت انرژی

محور مقاومت علاوه بر اینکه خود واجد ذخایر انرژی است، حد واسط و مسیر ترانزیتی خوبی برای اتصال حوزه‌های جغرافیایی مختلف به یکدیگر مانند آسیای مرکزی به اروپا، خلیج فارس به دریای مدیترانه و قفقاز به غرب آسیا و شمال آفریقا است. هم‌چنین گذرگاه‌ها و تنگه‌های راهبردی انرژی مهمی مانند تنگه هرمز در حوزه نفوذ و تسلط اعضای محور مقاومت است.

۳- چارچوب روشی پژوهش

این پژوهش از دید هدف، کاربردی، و روش گردآوری اطلاعات در آن اسنادی و مصاحبه عمیق است که مقولات از طریق توصیف و تحلیل انتظام مفهومی یافته است. در این پژوهش با دوازده نفر از متخصصان حوزه‌های رسانه، سیاست و امنیت مصاحبه شده است. از آنجا که بازتاب رسانه‌ای پدیده شهیدان ایرانی محور مقاومت، بدیع است، شناخت سازوکار آن به استفاده از دانش و تخصص کارشناسان مرتبط نیاز داشت. هم‌چنین ماهیت موضوع و اهداف تحقیق اقتضا می‌کرد که مصاحبه با کارشناسانی انجام شود که تخصص و دانش لازم در موضوعات رسانه‌ای، سیاسی و امنیتی داشته باشند. تمامی متخصصان حداقل دارای مدرک کارشناسی ارشد و سابقه فعالیت پژوهشی بیش از ۱۵ سال داشته‌اند. از هر کدام از حوزه‌های سه گانه رسانه، سیاست و امنیت با چهار متخصص و تحلیلگر مصاحبه انجام شده است. متخصصان نیز نه به عنوان مورد منفرد بلکه به منزله نمایندگان یک گروه از متخصصان خاص در نمونه گنجانده شده‌اند (فلیک، ۱۳۸۷: ۱۸۳).

مصاحبه با متخصصان، نوعی مصاحبه نیمه ساختارمند^۱ بوده است. در مصاحبه نیمه ساختارمند، مضمون سؤالات از پیش معلوم است ولی مصاحبه‌گر لازم نیست آنها را طبق نظم معینی بپرسد، بلکه کافی است مجموعه آنها را طی گفتگو پوشش دهد. مصاحبه‌گر این آزادی را دارد که به ابتکار خود، مسیر مصاحبه را از مقوله‌ای به مقوله دیگر تغییر دهد یا برای تبیین هر چه بیشتر پرسش‌ها، متناسب با مصاحبه شونده از واژه‌های گوناگون بهره گیرد (رفیعی، ۱۳۸۷: ۱۴۸).

روش تحلیل مصاحبه‌ها «تفسیری» است. در این روش، پژوهشگر درصدد است تا در حد امکان به آشکار کردن پیامهای متن نوشتاری مصاحبه پردازد (فرخزاد، ۱۳۸۴: ۲۸۱) تا بتواند نظریه مورد استفاده را در مورد پدیده جدید گسترش و توسعه دهد. برای این کار متن مصاحبه‌ها ابتدا سازماندهی و شناسه‌گذاری، و سپس در مقوله‌ها و زیر مقوله‌هایی جامع و مانع دسته‌بندی شد تا الگویی کاربردی برای چگونگی نمایش امنیت آفرین شهیدان به دست آید. برخی از عبارات و جملات کلیدی صاحب‌نظران در داخل گیومه آورده شده است.

محورهای کلی مصاحبه‌ها بر اساس اهداف تحقیق تعیین شده است. مهمترین محورهای مصاحبه به این صورت تنظیم شده بود: رسانه چه ظرفیتهایی برای نمایش نقش امنیت آفرین محور

مقاومت و شهیدان ایرانی آن دارد؟ افکار عمومی چه سؤالاتی درباره حضور مجاهدان ایرانی در خارج از وطن دارند؟ چه سازوکارهایی برای اقناع مخاطبان مؤثر است؟ ابعاد و مؤلفه‌های یک الگوی کاربردی در این زمینه چیست؟

۱ - ۳ - رسانه و محور مقاومت، ظرفیتهای امنیت آفرین

در روایت‌های رسانه‌ای دو گروه کلی از صفتها را می‌توان متصور شد: صفات شناختی یا ذاتی و صفات عاطفی یا ارزشی. صفات شناختی به توصیف و تعریف موضوع در رسانه مربوط می‌شود در حالی که صفات عاطفی به لحن رسانه برای ارائه موضوع و ارزشگذاری آن (مثبت، منفی یا خنثی) اختصاص دارد. (McCombs, 2003). بر این اساس می‌توان گفت در نمایش جایگاه محور مقاومت و نقش شهیدان ایرانی این محور در امنیت آفرینی، رسانه باید هر دو بعد شناختی و احساسی را در نظر بگیرد؛ به عبارتی از هر دو ظرفیت مدیریت ادراک و مدیریت احساس افکار عمومی بهره ببرد. هر کدام از این دو بعد، واجد مؤلفه‌هایی است که در ادامه بیان می‌شود. برخی از این مؤلفه‌ها ذیل هر دو بعد ادراک و احساس می‌تواند باشد و فصل مشترک آنها به شمار آید.

۲ - ۳ - مدیریت ادراک

مدیریت ادراک بر بخش عقلایی پیامهای رسانه‌ای ناظر است. بر اساس دیدگاه‌های صاحب‌نظران، این نوع پرتوافکنی بر افکار کنشگران مدنی و غیر مدنی از رهگذر برساخت هفت مفهوم زیر در رسانه میسر می‌شود.

۱ - مشروعیت‌بخشی: نقطه عزیمت روند بازنمایی امنیت آفرین شهیدان ایرانی محور مقاومت در رسانه ملی در مشروعیت‌بخشی به محور مقاومت است. برای این موضوع، رسانه ملی از اهمیت‌های محور مقاومت برای تبیین مقوله جهاد علیه گروه‌های تکفیری - تروریستی در خارج از وطن می‌تواند بهره‌برداری کند. رسانه در این زمینه باید وجوه مختلف امنیت‌بخشی محور مقاومت (فرهنگی، سیاسی و اقتصادی) را تبیین، و هویت ویژه و چند وجهی محور مقاومت را ارائه کند.

۲ - وحدت آفرینی: «تنوع نژادی، قومی، مذهبی و زبانی رزمندگان محور مقاومت» از کشورهای مختلف بستر ویژه‌ای برای برجسته‌سازی و چارچوب‌سازی این جریان در محصولات رسانه‌ای (خبر، مستند، برنامه‌های میزگردی، فیلم و سریال و...) است؛ مثلاً نمایش روحیه تعامل و هم‌رزمی بین اقوام و مذاهب مختلف از جمله سنی‌ها و شیعیان، نمایانگر وحدت آفرینی جریان

مقاومت است. شبکه‌های مختلف داخلی و برونمرزی رسانه ملی، تعامل اعضای محور مقاومت با یکدیگر در سالهای اخیر و پیشرفتهایی را که در اثر این تعاملات به دست آمده است، می‌تواند تبیین کند. محور مقاومت از کشورهای مختلفی تشکیل شده است که هر کدام جایگاه و رویکرد خاصی دارند؛ اما همگی یک دشمن واحد دارند. «منافع مشترک ملت‌های مسلمان و آزادیخواه در تعامل آنها در بستر محور مقاومت برای دفع دشمن واحد (جریان سلطه) تأمین می‌شود. محور مقاومت موجب تأمین امنیت مشترک و پایدار بازیگران آن است».

۳ - مادیت‌زدایی: رسانه‌های رقیب برای منحرف کردن اذهان عمومی درباره مجاهدان و شهیدان ایرانی بر عناصر غیر دینی و غیر ملی مانند مادیت‌گرایی تمرکز می‌کنند. «نمایش ویژگی‌های شخصیتی، فرهنگ زیستی و الگوی اعتقادی، اخلاقی، تفریحی و رفتاری رزمندگان و شهیدان ایرانی محور مقاومت و مقایسه آنها با جنگجویان تکفیری - تروریستی» در تأیید «جنبه‌های معنوی حضور در محور مقاومت» مؤثر است.

۴ - بازتولید زبان مقاومت اسلامی: همان‌طور که رسانه در فرایند جنگ تحمیلی در بساخت «پارادایم کربلا» بر اساس قالب‌های اداری، اعتقادی و زبان سیاسی گفتمان انقلاب اسلامی نقش مؤثری ایفا کرد، امروز نیز در زمینه محور مقاومت در شکل‌دهی به «پارادایم دمشق»، «پارادایم غزه»، «پارادایم حرمین شرفین» و بازتولید «پارادایم کربلا» ذیل فرهنگ دفاعی می‌تواند نقش مؤثری ایفا کند.

۵ - بازدارندگی: «حضور جوانان، سربازان و فرماندهان ایرانی در میدان جنگ در خارج از مرز کشور باعث آموزش، تجربه‌اندوزی و افزایش مهارت‌های آنان در عرصه میدانی می‌شود». نمایش این تجربه‌ها نوعی بازدارندگی در میان دشمنان برای وارد شدن به جنگ مستقیم با ایران ایجاد می‌کند و هم‌چنین باعث می‌شود سطح توانایی نیروهای مردمی و نظامی ایران برای عملیات رزمی در مواقع بحرانی ارتقا پیدا کند.

۶ - جامعیت‌بخشی: «مفهوم مقاومت به زمان یا مکان محدود نیست». در تاریخ اسلام، گفتمان مقاومت علیه متجاوزان بین گروه‌ها و ملت‌های مبارز وجود داشته است. امروز نیز صرفاً ایران، دولت سوریه، حزب‌الله لبنان و انصارالله یمن نیستند که در مقابل توسعه‌طلبی رژیم صهیونیستی و تجاوز نظامی آل سعود ایستاده‌اند، بلکه گروه‌های آزادیخواه، مسلمان و غیر مسلمان زیادی در کشورهای مختلف منطقه هستند که پیرو گفتمان مقاومت با رژیم‌های مرتجع عربی و گروه‌های صهیونیستی،

تکفیری و تروریستی مبارزه می‌کنند. این نوع روایت فرامکانی و فرازمانی از مقاومت موجب احساس قدرت و امنیت ذهنی در مخاطبان می‌شود. «الگو و ادبیات وصیت نامه‌های شهیدان ایرانی محور مقاومت نیز نشان می‌دهد که نگرش آنان جهان‌وطنی است نه درون‌وطنی».

۷ - غیریت‌سازی: باید گفتمان مقاومت با جبهه مقابل یعنی گفتمان سلطه «غیریت‌سازی/دیگری‌سازی» شود. در غیریت‌سازی، جدا کردن رزمندگان ایرانی و در کل رزمندگان جبهه مقاومت (به عنوان نظام سلطه‌ستیزان) از مبارزان و جنگجویان نظام سلطه مطرح است. در این زمینه به شکل‌دهی به نظامی معنایی از تقابلهای دوگانه نیاز است. در جدول ذیل مهمترین این دوگانه‌ها ذکر می‌شود:

جدول ۱: نظام معنایی گفتمان مقاومت در مقابل گفتمان سلطه

جنگجویان جریان سلطه (نماینده: داعش)	مجاهدان جریان مقاومت (نماینده: رزمندگان ایرانی)
تجاوز	دفاع
تنش آفرینی	تنش‌زدایی
تخریب	محافظت
عصبی، ناآرام و یاغی	آرام و صلح‌طلب
امنیت فردی	امنیت جمعی
اجیرشده	داوطلب
استشمار کننده	استقلال‌طلب
ضد قهرمان	قهرمان
سلطه‌طلب	مقتدر
ترسو	شجاع
منفور	محبوب
مادیت	معنویت
خرافات	ضد خرافات
خوانش افراطی از مذهب	مذهبی
برداشت سطحی از دین	برداشت عمیق از دین
غیر منطقی	منطقی
حریص و طماع	قناعت‌پیشه

۳-۳- مدیریت احساس

در وجه احساسی پیامهای رسانه‌ای برای بازتولید نمادین ادبیات گفتمان مقاومت سه مؤلفه زیر مشخص شده که در تکمیل فرایند ارتباطی درباره نقش رزمندگان خارج از وطن میسر است:

۱- قداست‌بخشی به شهیدان: فرهنگ مقاومت و شهادت در دین اسلام و نگرش ایرانی «قداست» خاصی دارد و با نشانه‌هایی از خداپرستی، ایمان، صبر، توکل به خدا و معادباوری پیوند خورده است. فرهنگ شهادت با نشانه‌هایی از «قدرت» و «امنیت» نیز پیوند دارد و مانند عنصری آفندی و پدافندی در مقابل متجاوزان عمل می‌کند. رسانه، نقش و جایگاه شهادت و شهیدان در ادبیات دینی و ملی و هم‌چنین نشانه‌های نمادین شهادت و شهید را در ارتباط با محیط منطقه‌ای ایران می‌تواند بازتولید و قوام‌بخشی کند.

۲- همدلی آفرینی: استفاده از عوامل همدلی آفرین، موجب برانگیختن عواطف انسانی مخاطبان و همذات‌پنداری آنان با شهیدان و بازماندگان آنان می‌شود. «بازتاب دیدگاه‌های خانواده شهیدان، دوستان و هم‌رزمان آنان، ورزشکاران و هنرمندان درباره شهیدان محور مقاومت در رسانه برای ترغیب و اقتناع افکار عمومی سودمند است. انعکاس دیدگاه‌های آنان درباره غیرت دینی و ملی و رشادتهای رزمندگان و مدافعان حریم اسلام ضریب نفوذ پیامهای رسانه‌ای را افزایش می‌دهد». هم‌چنین شهیدان، اخلاص خاصی دارند که این اخلاص را دوستان و نزدیکان آنها بهتر درک کرده‌اند. مصاحبه با دوستان و هم‌رزمان آنان علاوه بر اینکه وجوه مختلف شخصیتی شهیدان را آشکار می‌کند، آنان را باورپذیرتر می‌کند و موجب احساس قربت مخاطبان با شهیدان می‌شود.

۳- اسطوره‌سازی: اسطوره‌سازی، قویترین و پرنفوذترین ساختار بیانی مفاهیم ماندگار است. جوامع برای هویت‌یابی و احساس غرور جمعی به اسطوره نیاز دارند. یکی از این اسطوره‌ها در فرهنگ اسلامی، شهید است. «رسانه ملی، مجاهدان و شهیدان محور مقاومت را به مثابه قهرمانهای دینی و ملی، که بانی امنیت جامعه در خارج از وطن هستند، بازنمایی کند». قهرمان‌سازی از شهیدان حافظ فرهنگ ایثار و شهادت در جامعه و توسعه امنیت پایدار است. این امر در عرصه سیاسی نیز موجب قدرت آفرینی و امنیت‌بخشی به ایران می‌شود.

یکی از فرایندهای بازنمایی رسانه‌ای پدیده‌ای، طبیعی‌سازی (باورپذیر کردن) است. به همین دلیل در تبیین جایگاه شهیدان باید تصویری منطقی و واقع‌گرایانه از الگوهای ایثار و شهادت ارائه شود؛ به عبارتی دیگر از «زبان غلو و اغراق دوری، و بی‌پیرایه زندگی و شجاعت آنان را منعکس

کرد». در اسطوره‌های نوین، برعکس اسطوره‌های قدیمی، وجه حماسی روحیات و فداکاری آنان با وجه عقلانی، عقیدتی و احساسی آنان آمیخته می‌شود. این امر در «همذات‌پنداری مخاطبان» با این قهرمانان ملی و دینی و پذیرش نقش بی‌بدیل آنان در امنیت‌آفرینی مؤثرتر است.

۴ - ۳ - مدیریت ادراک و احساس

در کنار مؤلفه‌های مرتبط با مدیریت ادراک و احساس مخاطبان، مؤلفه‌هایی هم هست که فصل مشترک هر دو نوع چارچوب‌سازی شناختی پدیده‌ها به شمار می‌رود که رسانه می‌تواند با کاربست آنها انسجام محتوایی و ضریب تأثیرگذاری پیامهای خود را بیشتر کند.

۱ - برجسب‌گذاری جهانشمول: بخشی از بازنمایی پدیده‌ای در رسانه از طریق برجسب‌گذاری و واژه‌سازی صورت می‌گیرد. این واژه‌ها باید طوری انتخاب شود تا طیف وسیعی از مفاهیم در مورد هر معنی را شکل دهد؛ از این رو در زمینه شهادت در محور مقاومت باید واژگان و عباراتی انتخاب شود که جهانشمولی بیشتری داشته باشد و ابعاد مختلف اهمیت محور مقاومت و وجوه مختلف شهیدان محور مقاومت را بازنمایی کند؛ مثلاً انگاره‌هایی همچون «محور مقاومت، نماد عزت، اصالت و انسجام امت اسلامی است» و «محور مقاومت، جبهه مقابله با دشمن مشترک است»، چستی و چرایی محور مقاومت را بهتر تبیین می‌کند. هم‌چنین اصطلاحهایی مانند «مدافعان حریم اسلام»، «مبارزان علیه استکبار و استثمار»، «مدافعان حریم اهل بیت (ع)» بهتر نشانگر کنش جهانشمول شهیدان محور مقاومت است.

۲ - درونی و نهادینه کردن: برای درونی و نهادینه کردن امنیت‌آفرینی شهیدان محور مقاومت باید از استعاره‌های تاریخی، فرهنگی، دینی و ایستارهای ملی بهره گرفت. قالبهای ارزشی همانند ایثار، اتحاد، پایداری، فداکاری و آخرتگرایی همواره ضامن حفظ امنیت مردم ایران بوده است. شهیدان ایرانی محور مقاومت ادامه پیوستار تاریخی شهادت در تاریخ اسلام و ایران هستند. رسانه، شهادت‌گرایی در محور مقاومت را بر اساس پشتوانه‌های فرهنگ عاشورایی، فرهنگ انقلاب اسلامی و فرهنگ دفاع مقدس استوار کند. این امر موجب افزایش میزان همراهی مخاطبان به مثابه نیروهای اجتماعی می‌شود.

در میان وقایع تاریخی مشابه، نزدیکترین واقعه برای مخاطبان ایرانی دفاع مقدس است. از این رو مخاطبان سعی در مقایسه شهیدان دفاع مقدس با شهیدان محور مقاومت خواهند کرد. برای این منظور باید از زاویه دینی به قضیه نگریست. «از نگاه دینی جایگاه شهیدان دفاع مقدس و محور

مقاومت فرقی نمی‌کند. در گفتمان انقلاب، مکان و زمان حذف می‌شود. جغرافیای نبرد و مرز آن بین حق و باطل تعریف می‌شود. از این دیدگاه شهیدان محور مقاومت با شهیدان دفاع مقدس مشابهت‌های فراوانی دارند و از برخی وجوه عمق معرفت دینی آنان افزایش نیز یافته است.»

مقام معظم رهبری سه امتیاز ویژه برای این شهیدان بر می‌شمارد: «یکی این است که اینها از حریم اهل بیت در عراق و سوریه دفاع کردند... امتیاز دوم این شهیدان این است که اینها رفتند با دشمنی مبارزه کردند که اگر اینها مبارزه نمی‌کردند این دشمن می‌آمد داخل کشور... در واقع این شهدای عزیز ما جان خودشان را در راه دفاع از کشور، ملت، دین، انقلاب اسلامی فدا کردند. امتیاز سوم هم این است که اینها در غربت به شهادت رسیدند.»

نتیجه‌گیری

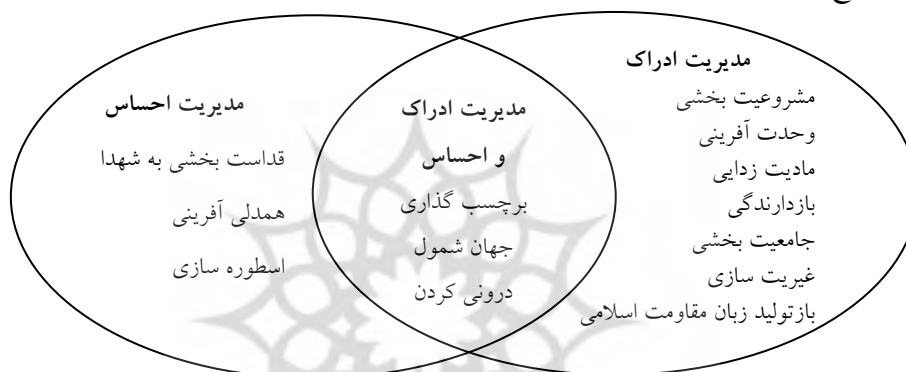
جریان سلطه با ابزارهای خود بویژه رسانه‌ها (در بعد نرم) و گروه‌های تروریستی - تکفیری (در بعد سخت و نظامی) تلاش می‌کند جبهه مقاومت اسلامی را تضعیف کند. جمهوری اسلامی ایران برای دفع تأثیرات نامطلوب محیطی و تداوم بخشیدن به امنیت فرهنگی، سیاسی و اقتصادی خود، که ذیل امنیت پایدار امت اسلامی تعریف می‌شود در این جبهه حضور فعال دارد و رزمندگان و شهیدان ایرانی نقشی تعیین کننده در تقویت و پیشبرد جریان مقاومت ایفا می‌کنند.

شهادت از مهمترین هنجارهای فرهنگی و مذهبی مربوط به زبان سیاسی مقاومت اسلامی است که رسانه ملی باید آن را در کنش فرهنگی، سیاسی و اقتصادی محور مقاومت برای ایران و جهان اسلام بازتولید و برساخت کند. در بازنمایی از شهیدان ایرانی محور مقاومت باید مؤلفه‌های فرهنگی - عقیدتی با شرایط پیرامونی و داخلی بویژه از دید امنیت سیاسی پیوند بخورد تا نقش این شهیدان در ایجاد امنیت برای مردم مشخص شود. رسانه ملی می‌تواند با اتخاذ الگو و سازوکاری ویژه در بازنمایی این شهیدان، نقش و جایگاه آنان را در امنیت‌آفرینی برای آحاد مختلف جامعه روشن سازد. این امر، تأثیر روایت‌های سوگیرانه رسانه‌های رقیب را کمرنگ می‌کند و موجب افزایش میزان احساس امنیت شهروندان و ضریب همبستگی آنان می‌شود.

بر اساس مقوله‌ها و زیرمقوله‌های مشخص شده از مصاحبه‌های کارشناسان، این الگو و ساز و

کار، دوازده مؤلفه دارد که در سه بعد دسته‌بندی می‌شود: مدیریت ادراک، مدیریت احساس، مدیریت ادراک و احساس.

این مؤلفه‌ها در عرض و نه در طول یکدیگر قرار دارد؛ به عبارتی زنجیره‌های هم ارزی ایجاد می‌کند. بنابراین در برنامه‌های مرتبط با شهیدان ایرانی محور مقاومت، مناسب است این مؤلفه‌ها با یکدیگر ترکیب و ادغام شود تا ترسیم شهیدان بر نقش امنیت‌آفرین آنان متمرکز شود. مؤلفه‌های این نوع بازنمایی در نمودار ذیل قابل مشاهده است:

نمودار ۱: ظرفیتهای رسانه در بازنمایی نقش امنیت‌آفرین شهیدان محور مقاومت

منابع

نهج البلاغه

- امام خمینی، روح‌الله (۱۳۸۶). *صحیفه امام (نرم افزار)*. تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).
- آدمی، علی؛ کشاورز مقدم، الهام (۱۳۹۴). جایگاه مجموعه امنیتی محور مقاومت در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران. *فصلنامه مطالعات سیاسی جهان اسلام*. س چهارم. ش ۱۴: ۱۹ - ۱.
- آزاد ارمکی، تقی؛ امیر، آرمین؛ فائق، سحر (۱۳۹۲). پیوند سینمای ایران با واقعیت (بررسی بازتاب مطالبات سیاسی در سینما بین سالهای ۱۳۷۴ تا ۱۳۸۴). *نشریه جامعه‌شناسی هنر و ادبیات*. دوره ۵. ش ۱: ۸۳ - ۱۰۲.
- اخوان‌کازمی، بهرام (۱۳۸۵). *امنیت در نظام سیاسی اسلام*. تهران: انتشارات کانون اندیشه جوان.
- بوزان، باری (۱۳۷۸). *مردم، دولتها و هراس*. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- بیابانی، غلامحسین (۱۳۸۴). نقش وسایل ارتباط جمعی در امنیت اجتماعی. *فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی*. بهار ۱۳۸۴، شماره اول.
- پورحسن، ناصر (۱۳۹۱). آثار بحران سوریه بر مسئله فلسطین. *مطالعات فلسطین*. ش ۱۸: ۷ - ۳۶.

پورسعید، فرزاد (۱۳۹۳). مفهوم و ماهیت امنیت در جمهوری اسلامی ایران. فصلنامه آفاق امنیت. س هفتم. ش ۲۲: ۱۵۴ - ۱۳۵.

جمعه‌ای، روح‌الله (۱۳۸۸). طرح خاورمیانه بزرگ. تهران: انتشارات ایرنا.

خرعاملی، شیخ‌محمدبن حسن (۱۳۸۹). وسائل الشیعه. ج ۱۱. بیروت: دار احیاء التراث العربی.

خزائی، علی‌اکبر (۱۳۸۸). امنیت فرهنگی. ماهنامه اطلاعات راهبردی، س هفتم. ش ۸۱.

دهقانی فیروزآبادی، سیدجلال (۱۳۸۹). چگونگی و چیستی نظریه اسلامی روابط بین‌الملل. پژوهشنامه علوم سیاسی. س پنجم. ش ۲: ۱۴۲ - ۱۱۱.

رهبر، عباسعلی؛ سوری، فرزاد (۱۳۹۵). دولت و الگوی امنیت سیاسی مطلوب در جامعه دینی. فصلنامه دولت پژوهی. س دوم. ش ۵: ۱۳۳ - ۱۰۱.

رفیعی، حسن (۱۳۸۷). روشهای تحقیق بین‌رشته‌ای در اعتیاد و سایر مشکلات و انحرافات (آسیبهای اجتماعی) (کیفی و کمی). تهران: دانژه.

روشندل، جلیل (۱۳۷۴). امنیت ملی و نظام بین‌الملل. تهران: سمت.

سولیوان، تام و همکاران (۱۳۸۵). مفاهیم کلیدی ارتباطات. ترجمه میرحسن رئیس‌زاده. تهران: نشر فصل نو.

فرخزاد، پرویز (۱۳۸۴). راهنمای پژوهش تاریخی (کتابخانه‌ای). تهران: طهوری.

فلیک، اووه (۱۳۸۷). در آمدی بر تحقیق کیفی. ترجمه هادی آجیلی. تهران: نی.

ماندل، رابرت (۱۳۷۷). چهره متغیر امنیت ملی. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.

متقی، افشین؛ رشیدی، مصطفی (۱۳۹۲). تبیین ژئوپلیتیکی الگوهای اسلامی گرایي در جهان اسلام از دید برساخت‌گرایی. فصلنامه علمی - پژوهشی مطالعات انقلاب اسلامی. ش ۳۴: ۹۱ - ۱۰۸.

متقی‌زاده، زینب (۱۳۸۴). جغرافیای سیاسی منطقه خلیج فارس. قم: نشر مؤسسه شیعه‌شناسی.

مطهری، مرتضی (۱۳۸۰). نبرد حق و باطل. تهران: بنیاد علمی و فرهنگی استاد شهید مطهری.

مقام معظم رهبری (۱۳۹۴/۱۱/۰۵). بیانات در دیدار جمعی از خانواده‌های شهیدان مدافع حرم. قابل دسترسی در:

<http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=32186>

مقام معظم رهبری (۱۳۹۵/۴/۵). دیدار خانواده‌های شهیدان هفتم تیر و جمعی از خانواده‌های شهیدان مدافع حرم

با رهبر انقلاب. قابل دسترسی در <http://farsi.khamenei.ir/news-content?id=33585>

مهدی‌زاده، سیدمحمد (۱۳۸۷). رسانه‌ها و بازنمایی. تهران: دفتر مطالعات و توسعه رسانه‌ها.

Andruseac, Gabriel (2014). Economic Security-New Approaches in The Context Of Globalization, **CES Working Papers-** Volume VII, Issue 2, pages 232-240. Moore, A. Carrier. (2002). Faith does affect behavior, Religion & ethics, desert news. Com.

Bartell, Dawn L. Gray. David H. (2012). Conflict in Syria and the Opportunity to Reduce Iran s' Regional Influence and Iran's Threat to the International Community. **Global Security Studies**, Volume 3. Issue 4.

- Black, Ian (2007). Fear of a Shia full moon, Events are proving that the king of Jordan was right to warn of a Shia Crescent across the Middle East even though the phrase was a tad undiplomatic. **Guardian Newspaper**. Friday 26 January 2007, See online on: <http://www.guardian.co.uk/world/2007/jan/26/worlddispatch>. Ianblack accessed May 2013.
- Brom, Shlomo (2012). Arab Spring and foreign military intervention, available at (on line): <http://www.inss.org.il/uploadImages/systemFiles/>
- Forrest, s (2004). Indigenous Identity as a Strategy for cultural Security. **Conference Paper in Northern Research Forum Plenary on security**.
- Hall, stuart (2003). **Representations, cultural representation and signifying practice**. London: sage publication.
- INSS2012Balance_ENG_Brom.pdf.
- McCombs, M.E.(2003).The convergence of agenda setting and framing, in **S.D Reese. O. Gandy & A.E. Gant (Eds)**. Framing Public life.
- Tsereteli, Mamuka (2008). Economic and Energy Security: Connecting Europe and the Black Sea-Caspian Region , Washington, D.C. **Central Asia-Caucasus Institute and Silk Road Studies Program**, available at: http://isdpeu/content/uploads/publications/2008_tsereteli_economic-and-energy-security.pdf.
- Williams, Paul (2008). **Security Studies**. New York: Rutledge.

